

תאריך פרסום: 27.10.2015

נוהל שימוש ביצירות מוגנות על פי חוק זכות יוצרים - סגל אקדמי ומנהלי

1. הקדמה

1.1 מוסדות ההשכלה הגבוהה ממלאים תפקיד מיוחד ביצירת סביבה אינטלקטואלית עשירה המושתתת על חופש אקדמי. המכללה האקדמית ספיר (ע"ר) ומכללת הנגב ע"ש פנחס ספיר (ע"ר) (להלן יחד: "המכללה") משקיעות משאבים רבים ביצירת סביבה לימודית אקדמאית מעשירה ופורייה עבור כלל הסטודנטים הלומדים בה.

1.2 בין יתר המשאבים העומדים לרשות הלומדים והמלמדים, נכללות יצירות המוגנות על פי חוק זכות יוצרים התשס"ח - 2007 (להלן: "החוק"). לפיכך השימוש המותר ביצירות אלו נעשה בכפוף למילוי הוראותיו. באופן עקרוני, החוק מתיר "שימוש הוגן" ביצירות מוגנות, כל עוד הוא נעשה למטרות לימוד עצמי, מחקר, ביקורת, סקירה, דיווח עיתונאי, הבאת מובאות, הוראה ובחינה על ידי מוסד הלימוד.

1.3 בחינת "הוגנות השימוש" נעשית, בין היתר, בכפוף לעקרונות הבאים:

- (א) מטרת השימוש ואופיו.
- (ב) אופי היצירה שבה נעשה השימוש.
- (ג) היקף השימוש, מבחינה איכותית וכמותית, ביחס ליצירה בשלמותה.
- (ד) השפעת השימוש על ערכה של היצירה ועל השוק הפוטנציאלי שלה.
- (ה) מתן קרדיט (ציון השם) של בעל היצירה בה נעשה השימוש.

הואיל וזכויות המשתמשים המפורטות בסעיף זה אינן רשימה סגורה, קיים הכרח להעניק פרשנות גמישה לעקרון השימוש ההוגן באופן אשר משקף את הצרכים המיוחדים של האקדמיה בכלל, והמכללה בפרט.

2. מטרת הנוהל

2.1 הוראות החוק כאמור, נמנעות מלהתוות רשימה סגורה המגדירה את זכויות המשתמשים ביצירות המוגנות. בשל כך, נוצרת חוסר וודאות בקרב המשתמשים ביצירות אלו באשר לאופן השימוש המותר בהן, במסגרת הפעילות הלימודית.

2.2 נוהל זה מהווה מסמך הנחיות המיועדות לשמש ככלי עזר, על מנת להפחית את אי הוודאות בקשר לסוגי השימושים המותרים ביצירות במסגרת הפעילות הלימודית והאקדמית המתנהלת במכללה. נוהל זה מבוסס על מסמך "עקרונות פעולה לשימוש

ביצירות לצרכי הוראה ומחקר (Code of Best Practices), (מרץ 2010), "שנערך על ידי פורום השכלה נגישה, בו חברים נציגים של כ-30 מוסדות אקדמיים בישראל.

2.3 הנחיות אלו מושתתות על ההנחה כי פעילות הצוות האקדמי ומנהלי של המכללה נעשית בתום לב ובשים לב למכלול התנאים, הצרכים והדרישות בכל מקרה נתון.

3. הנחיות עבור הנגשת יצירות לצרכי הוראה ולמחקר

3.1 הגדרות:

- "הנגשת יצירות"** - הפיכות היצירות המוגנות לזמינות, וניתנות להשגה.
- "שמורים דיגיטליים"** - יצירות המוגנות באמצעות טכנולוגיות שונות, לרבות רשת האינטרנט, מחשבים אישיים, נגני מדיה, טלפונים סלולריים וכד'. זאת ועוד, המכללה מפעילה מערכת ממוחשבת בשם "לי-מוד" (להלן: **"המערכת"**) המשמשת לצרכי ההוראה. לכל אחד מהקורסים המתקיימים במכללה מדי סמסטר, קיים "אתר קורס" במערכת. השמורים הדיגיטליים מועלים ל"אתר הקורס" (בהתאם לחומר הנלמד ולצרכי ההוראה של אותו הקורס).
- "אמצעים דיגיטליים"** - שמורים דיגיטליים וסילבוסים מקוונים לרבות טקסט מלא באתרי הקורסים הנלמדים במכללה.
- "מקראות"** - קבצים מודפסים וכרוכים של חומרי קריאה הנדרשים לקורס לימודי מלא יחיד. חומרי הקריאה עשויים להיחשב כיצירות המוגנות על פי חוק.

3.2 שימוש הוגן לצרכי הוראה ומחקר הן במקראות והן בשמורים דיגיטליים, הינו שימוש בהיקף מידתי. בזיהוי מהיר של שימוש מותר אשר יחשב לשימוש הוגן, יילקחו בחשבון הקריטריונים הבאים:

- (א) ניתן לעשות שימוש בכ-20% ממספר העמודים בספר (מכריכה קדמית לאחורית), כאשר בחינת השימוש איננה רק כמותית, אלא תיבחן אף איכותית.
- (ב) מבלי לגרוע מהוראות סעיף 30 לחוק, ניתן לסרוק בשלמותו ספר שעותק ממנו אינו מצוי באוסף הספרייה, רק אם הספר אזל מההוצאה לאור ואינו מודפס יותר.
- (ג) ניתן להשתמש במאמר בודד מתוך כתב עת או מספר שהוא אסופת מאמרים. באם נדרש שימוש במספר מאמרים מאותו המקור, השימוש ייבחן בהתייחס למכלול השיקולים האמורים.
- (ד) ניתן לעשות שימוש ביצירה שאינה ניתנת לחלוקה בשלמותה. האמור נוגע בתמונה, צילום, טבלה, תרשים, שיר וכדומה.

(ה) יודגש כי השימוש בהיקף המתואר בהנחיות לעיל הינו מחייב. שימוש שאינו עומד בהנחיות אלו, יחייב הפעלת שיקול דעת בנוגע למכלול אמות המידה של שימוש הוגן, עלול להימצא פסול מיסודו, ויטיל אחריות אישית על החורג ממנו.

3.3 הנגשת יצירות באמצעים דיגיטליים :

(א) הנגשת יצירות באמצעים דיגיטליים מותרת, ובלבד שיצירות אלו מהוות חומרי לימוד נדרשים לצורך הוראת קורס לימודי במכללה, והשימוש בהם נעשה בהיקף ובמידה הנדרשים לקורס הנלמד. מטרת השימוש היא הנגשת חומר הקריאה לתלמידי הקורס בלבד, ולא לכלל תלמידי המכללה. לפיכך, המכללה נוקטת צעדים שמבטיחים, במידת האפשר, כי רק לתלמידים של הקורס הרלוונטי תהיה גישה לתכנים. בנוסף, תינתן גישה לסגל האקדמי וכן לסגל המנהלי הרלוונטי של המכללה. לפיכך, חומרי הלימוד לא יהיו נגישים באופן חופשי לעיון הציבור ברשת האינטרנט.

(ב) הגישה לחומרי הלימוד תיעשה באמצעות כניסה ל"אתר קורס" במערכת. גישה זו מיועדת לצוות האקדמי והמנהלי הרלבנטי לקורס בלבד, וכן לסטודנטים הרשומים לקורס הספציפי בלבד (באמצעות הזנת מספר תעודת זהות וסיסמא המונפקת אישית לכל סטודנט על ידי המכללה).

(ג) משך זמן הגישה לחומרי הלימוד יהיה אך ורק לתקופת הוראת הקורס ולתקופת הבחינות הנלווית לקורס הנלמד. בסוף שנת הלימודים החלה, הכניסה לחומרי הלימוד תיחסם.

(ד) לא תתאפשר הורדת חומר הלימודי למדיות מסוגים שונים. מאידך, תתאפשר הדפסתו של החומר הלימודי מהאתר.

(ה) בכל "אתר קורס" במערכת תופיע הודעה, כי יש לכבד את זכויות היוצרים בהתאם לחוק ולא להפיץ את חומרי הלימוד הנלווים לקורס.

(ו) המכללה לא תעשה כל שימוש בחומרי הלימוד, אשר אין לה גישה כדין לעותק אחד (1) לפחות, של הספר ממנו נלקחו חומרים אלו.

(ז) על המרצה למלא טופס בקשה לצורך שימוש בחומרי לימוד מסוג שמורים דיגיטליים עבור קורס המועבר על ידו (להלן - "טופס בקשה"). טופס הבקשה יועבר למנהלת הספרייה לפחות 7 (שבעה) ימי עבודה טרם המועד הרצוי לשימוש. על המרצה להיוועץ עם צוות הספרייה בנוגע לכל עניין הקשור למהות ואופן הנגשת החומר הלימודי לסטודנטים.

(ח) צוות הספרייה יבחן את הנקוב בטופס הבקשה, ויוודא כי היקף החומר המבוקש עומד בכללים המפורטים לעיל.

3.4 הנגשת יצירות במקראות מודפסות :

- (א) המקראות הן למעשה הדפסה של החומרים אשר יכולים להיות מונגשים לסטודנטים באמצעים דיגיטליים. ההנחיות אשר צוינו לעיל, בנוגע ליצירות באמצעים דיגיטליים, יחולו בשינויים המחויבים ביחס למקראות המודפסות.
- (ב) באופן עקרוני, מקראות לא יונגשו באופן דיגיטלי. המכללה ממליצה לחברי הסגל האקדמי להשתמש בשמורים דיגיטליים במקום מקראות מודפסות. בהתאם, כל חבר סגל אקדמי מתבקש להחליט אם יש צורך במקראה מודפסת עבור הוראת הקורס אותו הוא מלמד.
- (ג) המקראות יודפסו רק עבור הסטודנטים הלומדים באותו הקורס ויסופקו להם בלבד. המכללה לא תשמור מלאי עודף מהמקראות.
- (ד) בספריית המכללה מצוי עותק אחד לפחות של הספר ממנו נלקחים חומרי הלימוד המודפסים, שנרכש כדין.
- (ה) מחיר המקראות המודפסות יימכר במחיר תקורה בלבד, ועל פי דרישה בלבד.
- 3.5 המכללה תמנה מטעמה אחראי לצורך מתן היתר לשימוש בחומרי הלימוד (להלן: "האחראי" ו-"ההיתר" בהתאמה). האחראי יכריע בכל עניין באשר למתן היתר שימוש בפועל, בכפוף לכך שהשימוש שנעשה בחומרי הלימוד הינו שימוש הוגן, בהתאם לתנאים המפורטים בסעיפים 3.2 עד 3.4 לעיל.
- 3.6 היה ולא עלתה בידי האחראי מסקנה ברורה באשר למתן ההיתר, יעביר האחראי את ההכרעה לידי פורום שתמנה המכללה. החלטת הפורום תהא סופית.
4. הנחיות שימוש ביצירות שאינן מונגשות בשמורים דיגיטליים ו/או מקראות:
- 4.1 במכללה מצויות יצירות שאינן מונגשות בדרך של שמורים דיגיטליים ו/או מקראות. יצירות אלה כוללות - בין היתר - יצירות אמנות, ספרות, פיסול, צילום, קולנוע, טלוויזיה, מחזה, מחול ופנטומימה, הנגישות למשתמש בדרך של הצגת מקור היצירה עצמה ו/או כשהיא מבוטאת באמצעי מדיה כלשהו (להלן: "היצירות החזותיות").
- 4.2 שימוש באחת מהיצירות החזותיות מותר, כל עוד הוא נעשה בכפוף לעקרונות השימוש ההוגן המנויים בסעיף 1.3 לעיל, ובהתאם למטרות המנויות בסעיף 1.2. כל שימוש אחר אסור, אלא אם נבחן, וניתן היתר ספציפי לביצועו. שימוש שאינו עומד בהנחיות אלו, עלול להימצא פסול מיסודו, ויטיל אחריות אישית על החורג ממנו.
- 4.3 כל ההנחיות המפורטות בסעיף 3 לעיל חלות בשינויים המחויבים על השימוש ביצירות החזותיות, בכפוף לקבלת היתר כמפורט בסעיף 3.5 לעיל.

- 5.1 חוק זכות יוצרים, התשס"ח-2007.
www.knesset.gov.il/privatelaw/data/17/3/196_3_1.rtf
- 5.2 עקרונות פעולה לשימוש ביצירות לצרכי הוראה ומחקר (Code of Best Practices),
(מרץ 2010).
6. תחולת הנוהל מיום פרסומו.

המכללה האקדמית ספיר (ע"ר)
מכללת הנגב ע"ש פנחס ספיר (ע"ר)

תאריך: _____

בקשה לאישור שימוש הוגן ביצירה מוגנת

לכבוד

האחראית על נוהל שימוש ביצירות מוגנות על פי חוק זכות יוצרים
שלום רב,

הנדון: בקשה למתן היתר עבור שימוש יצירה המוגנת בזכות יוצרים

אודה לאישור הבקשה למתן היתר עבור שימוש יצירה המוגנת יוצרים, אשר פרטיה מובאים כלהלן:

1. מטרת השימוש (נא להקיף בעיגול: לימוד/הוראה/מחקר).
אנא פרטי: _____

2. שם היצירה: _____
3. סוג היצירה: _____
4. שם היוצרת: _____
5. שם מקור/פרסום היצירה (אם נלקחה מתוך ספר, כתב עת, יצירה קולית, יצירה חזותית וכו'):

6. פרטי המקור/הפרסום (יש להשלים בהתאם לשינויים המחויבים):
6.2 מספר קטלוגי בספרייה: _____; מספר מהדורה: _____; שנת הוצאה: _____; כרך: _____; פרק: _____; גיליון: _____; מעמ' מספר _____ עד עמ' מספר _____ (כולל); סך עמודים כולל: _____.
- 6.3 מספר קטלוגי בספרייה: _____; מספר דקות השמעה/צפייה מבוקשות: _____, מתוך היקף הדקות המלא של היצירה: _____.
7. פרטי המרצה:
 - 7.1 שם המרצה: _____
 - 7.2 טלפון פנימי במכללה: _____
 - 7.3 כתובת/ת.ד. במכללה: _____
 - 7.4 כתובת דוא"ל (של המכללה): _____
 - 7.5 שם המחלקה: _____
8. פרטי הקורס עבורו נדרש השימוש ביצירה:
מס' הקורס: _____; מיועד לסטודנטים בשנה: _____; סמסטר: _____.

בברכה,

חתימת המרצה: _____

תאריך: _____

תגובה לבקשה למתן היתר לאישור שימוש ביצירה מוגנת

לכבוד (שם המרצה המבקש):

כתובת/ת.ד. במכללה: _____

שלום רב,

הנדון: תגובה בקשה למתן היתר עבור שימוש יצירה המוגנת בזכות יוצרים

בקשתך עבור מתן היתר לשימוש ביצירה המוגנת בזכות יוצרים, כמפורט לעיל, מאושרת/אינה מאושרת (נא להקיף בעיגול), מהנימוקים כדלקמן:

באין אפשרות האחראית לאשר את בקשתך, מומלץ להגיש בקשה נוספת, כך שהשימוש ביצירה המוגנת ייעשה באופן הבא:

הנני לרשותך למתן הבהרות והסברים נוספים, ככל שיידרשו.

בברכה,

_____ על החתום: